

Dopet - nödvändigt för saligheten

En studie i de lutherska bekännelseskriterierna.

Föredrag i Finnåker, 2018-08-18
av kyrkoherde Sten Rydh, Bengtsfors
Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige

Inledning

Augustana, artikel 9

”Om dopet lär de, att det är nödvändigt till saligheten och att Guds nåd tillbjuds genom dopet samt att barnen bör döpas, för att de genom dopet må frambäras till Gud och så upptas i hans nåd. De fördömer vederdöparna som bestrider att barnen bli frälsta genom dopet.”¹

Här ser vi att vår lutherska huvudbekännelse, *den Augsburgska bekännelsen* från år 1530, tydligt och klart lär att dopet är *nödvändigt till saligheten* eller som Per Jonsson översätter: *nödvändigt för saligheten*.² Märkligt nog har den tyska texten endast *”att det är nödvändigt”*³ medan latinet som är huvudtext har just *”att det är nödvändigt till saligheten”*.⁴

Bekännelsens apologi upprepar tydligt detta påstående och påpekar att motståndarna godkänner denna artikel. Det rådde alltså ingen motsättning mellan lutheranerna och katolikerna på denna punkt. Man var överens om att dopet verkligen är nödvändigt för saligheten, och hela udden i artikel 9 ligger riktad mot de s.k. vederdöparna: *De fördömer vederdöparna som bestrider att barnen blir frälsta genom dopet*. Ordet *vederdöpare* kommer av det tyska *”wiedertaufen”*, *döpa igen*, och på grekiska heter det *anabaptizein* (ἀναβαπτίζειν), varifrån vi har fått ordet *anabaptist* eller förkortat till *baptist*.

Bakgrunden till reformationens starka avståndstagande från baptismen var de svärmiska döparrörelser, som uppträdde vid denna tid. Mest känd är *Thomas Müntzer* (o. 1489-1525). Från början var Müntzer mycket positivt inställd till Luther, men så småningom visade det sig att Müntzer predikade ett radikalt socialt budskap, där uppror mot överheten och en svärmisk inställning till bibelordet gick hand i hand. I motsats till Luther ville Müntzer ha ett revolutionärt bondeuppror, vilket Luther kraftigt gick emot, även om också Luther erkände det berättigade i många av böndernas krav. Müntzer försökte upprätta ett jordiskt lyckorike, men det hela slutade tragiskt i det blodiga slaget vid Frankenhäusen 1525.

Låt oss stanna något inför Müntzers teologi. Han verkade i Allstädt, och där inrättade han en vacker, liturgisk gudstjänst, som låg nära den Luther hade lagt fram i sin *Formula Missae* (1523). Likaså ivrade Müntzer för införandet av tyska psalmer, och dessa gudstjänster blev mycket populära. Luther anklagade Müntzer för att *”härma, som aporna gör”*, och detta berodde förstås på att Müntzer lät den till synes bibliska, reformatoriska gudstjänsten gå hand i hand med en annorlunda, farlig villolära.

¹ CA 9, SKB s. 59, Trigl. s. 46

² Per Jonsson: *Vi tror och bekänner*, Landskrona 1969, s. 9. Hela artikeln lyder här: *”Om dopet lär de, att det är nödvändigt för saligheten, och att Guds nåd överlämnas genom dopet. Även barnen bör döpas för att genom dopet överlämnas åt Gud och så bli tagna till nåder av honom. De fördömer vederdöparna, som inte tillåter barndop, och som menar, att barnen blir saliga utan dop.”*

³ daß sie nötig sei

⁴ quod sit necessarius ad salutem

Denna villolära kännetecknades av medeltida mystik, som knöt an till *mäster Eckhardt*, *”Theologia Deutsch”* och *Tauler*.⁵ Müntzer hade efter många besök i Wittenberg 1517-19 kommit till Zwickau och där hade han nära kontakt med de s.k. Zwickauprofeterna, framför allt Nikolaus Storch, men då rådet misstänkte Müntzer för upproriska tendenser, blev han fördriven från staden. Han reste då till Böhmen (nuv. Tjeckien) och skrev där sitt Prag-manifest och kom så småningom till Mariakyrkan i Allstädt. Där förenade han sig med bondeupproret och blev dess ledande gestalt fram till sin död året därefter.

Tron betydde för Müntzer att Gud talar i själens djup genom ett inre ord, som skiljer sig från det yttre bibelordet. Guds Ande ger denna tro när och var han vill. Detta påminner på sätt och vis om Luther, men det finns en avgrunds djup skillnad: Enligt Müntzer talar Gud direkt till människan utan att behöva några nådemedel. Det är just vad Luther kallar svärmeri. Vi har hos Müntzer den allra värsta formen av s.k. spiritualism. Så var Müntzer övertygad om att allt vad han hörde och upplevde i sitt inre var Guds röst. När Müntzer kom med sina galenskaper trodde han att det var Guds Ande, som befallde honom detta. Müntzer var alltså i princip en profet i stil med andra falska profeter av typen Muhammed, Joseph Smith eller Charles T. Russel.

Helt i linje med denna trosuppfattning går också Müntzers förkastande av barndopet. Dopet är ju ett yttre ting liksom ordet, och det kan därför omöjligt ge nåd och förlåtelse. Därför blir dopet endast en bekännelsehandling, som måste företas av vuxna, medvetna människor. Därmed förnekas inte bara barndopet, utan hela det kristna dopet som sådant. Ty om dopet inte skänker nåd och förlåtelse, så är det inte längre det kristna dopet. Mera om detta längre fram.

Vidare såg Müntzer sin egen verksamhet i ljuset av Daniels profetior, vilka han tolkar som avseende ett jordiskt tusenårsrike (kiliasm). Vi ser här också en bakgrund till den lutherska bekännelsens art. 17 där det heter:

*”De fördömer även andra som nu utsprider judiska läror att de fromma före uppståndelsen skall få herraväldet i världen, sedan de ogudaktiga allestädes nedslagits.”*⁶

Efter Müntzers död fortsatte många andra svärmarer på samma sätt. Luther publicerade bl.a. skriften *”Nyheter om vederdöparna i Münster”* (1535).⁷ De radikala svärmarna där lärde liksom Müntzer att vissa profeter fick direkta uppenbarelser från Gud och att alla måste lyda dessa. Det kom många rapporter om dem och deras idéer. Den aktuella skriften försåg Luther med ett företal och lät sedan trycka den. Luther återger bl.a. följande:

”Åtta dagar sedan stormen upphört kom den usle profeten i Münster, Johan von Leiden, en skraddargesäll, och förmanade församlingen där. Han hade av Gud fått en befallning att han skulle vara rättfärdighetens kung över Israel, och därför grunda ett rike som på allt sätt var likt Davids etc. Ingen fick säga emot honom. Så uppstod också en som hette Johan von Warendorf, en guldsmed, och sade att han hade fått profetämbetet av Gud. Den andre profeten, rättfärdighetens kung, skulle härskas över hela jorden och även dra ut med vapenmakt, och all överhet, både andlig och världslig skulle strypas utan nåd. Men undersåtarna skulle skonas, om de ville leva rättfärdigt. Alltså skulle de saktmodiga besitta jorden och Guds vilja ske på jorden såsom i himlen (Matt. 5-6) (SL 20, 1688, 1).

⁵ I början av reformationen uppskattade även Luther den medeltida mystiken som motvikt mot skolastiken. Företrädare för denna var mäster Eckhardt von Hochheim (o. 1260-1328), Johann Tauler (o. 1300-1361) och Theologia Deutsch (Den tyska teologin, 1300-talet), som också Luther utgav och mycket prisade. Dessa teologer företrädde en spiritualiserad, mystisk fromhet, som Luther senare tog avstånd från.

⁶ SKB, s. 62, Trigl. 50, art. 17, 5

⁷ SL 20, sp. 1688-1697; WA 38

Apologin om dopet

Melanchton skrev apologin som ett försvar för den Augsburgska bekännelsen, sedan katolikerna genom Eck hade lagt fram sin s.k. konfutation.⁸ Apologins artikel 9 lyder i sin helhet:

Om dopet

Våra motståndare godkänna den nionde artikeln, vari vi bekänner att dopet är nödvändigt för saligheten, att barnen bör döpas och att barndopet inte är förkastligt, utan nödvändigt och verksamt till saligheten.

*Och då evangeliet hos oss lärs rent och klart, har vi genom Guds nåd därav skördat den frukten, att i våra församlingar inte några vederdöpare uppstått, enär människorna genom Guds ord skyddats mot dessa förbrytares gudlösa och upproriska anhang. Vi förkastar såväl ett flertal andra av vederdöparnas villfarelser som även denna, att barndopet enligt deras mening skulle vara utan nytta. Det är nämligen i högsta grad visst och sant, att löftet om frälsning tillkommer även de små barnen. Men löftet tillkommer inte sådana, som står utanför Kristi kyrka, där varken Ordet eller sakramenten finns, ty Kristus pånyttföder genom Ordet och sakramenten. Därför är det nödvändigt att man döper de små barnen för att löftet om frälsning må komma dem till del, i enlighet med Kristi befallning: *döp alla folk*. Liksom frälsningen i detta ord tillbjudes alla, så tillbjudes också dopet åt alla, män, kvinnor, barn och spädbarn. Härav följer tydligt, att barnen bör döpas, ty frälsningen tillbjudes tillsammans med dopet.*

För det andra är det uppenbart, att Gud gillar dopet av de små barnen. Därför hyser vederdöparna en ogudaktig mening, då de förkastar barndopet. Att Gud gillar dopet av barnen, det framgår därav, att Gud ger sin Ande åt dem, som blivit döpta. Ty vore detta dop ogiltigt, så skulle den helige Ande inte ges åt någon, inga skulle bli frälsta och ingen kyrka skulle till sist finnas. Detta skäl torde ensamt kunna befästa gudfruktiga och fromma människor mot vederdöparnas ogudaktiga och förryckta åsikter.⁹

Apologin bekänner först, att barndopet är bibliskt. Barnen bör döpas för att de skall få förlåtelse, ”*ty frälsningen tillbjudes tillsammans med dopet*”. Dopet är i första hand en gåva från Gud, och denna gåva är till för alla människor. Därför hänvisar också artikel 9 till missions- och dopbefallningen: *döp alla folk* (Matt. 28:18-20). I artikeln heter det uttryckligen:

Liksom frälsningen i detta ord tillbjudes alla, så tillbjudes också dopet åt alla, män, kvinnor, barn och spädbarn.

Dopet innehåller enligt bekännelsen här ett löfte om frälsning, som alltså gäller alla människor på grund av Kristi verk. Gud ger detta löfte i sitt ord och i sakramenten. I dopbefallningen står det ”*alla människor*”, och därför gäller dopet också barnen, som inte får uteslutas från Guds nåd.

Vidare betonar bekännelsen att dopet förutsätter en kristen förkunnelse, vilken finns i den kristna kyrkan. Ty den sanna kyrkans kännetecken är just Guds ords rena och klara förkunnelse och sakramentens rätta förvaltning och bruk. Därför säger apologin:

”Men inte tillkommer löftet sådana, som stå utanför Kristi kyrka, där varken Ordet eller sakramenten finnas, ty Kristus pånyttföder genom Ordet och sakramenten.”

Den kristna kyrkan döper därför inte sådana som står utanför kristenheten och vill vara kvar där. Det är därför ett stort missbruk när man i våra folkkyrkor visserligen döper

⁸ Johann Eck (1483-1543) blev särskilt efter disputationen i Leipzig en hätsk motståndare till Luther och reformationen. Eck författade 1530 på kejsarens befallning med hjälp av ett tjugotal teologer en motskrift mot Augsburgska bekännelsen, den s.k. konfutationen, som lästes upp under riksdagen och godtogs av kejsaren. Men de evangeliska vägrades ta del av det skriftliga dokumentet. Melanchton fick det senare på omvägar, och apologin trycktes 1531.

⁹ SKB, s. 184f, Trigl. 244, 51-53

barnen, men sedan inte ger dem en klart biblisk undervisning. Enligt missions- och dopbefallningen skall ju lärandet och döpan det stå samman. När därför en vuxen genom ordet kommer till tro, skall han få en biblisk undervisning och därefter döpas. De små barnen däremot kan inte förstå och ta emot ordet, och därför skall de först få det nådemedel som de kan ta emot, nämligen dopet. Därefter får de en biblisk undervisning. I båda fallen står ord och sakrament tillsammans.

Vidare bekräftas barndopet enligt apologin av att de döpta barnen som växer upp också har mottagit den helige Ande och tror på Kristus.

"Att Gud gillar dopet av barnen, det framgår därav, att Gud ger sin Ande åt dem, som blivit döpta."

Det normala i den kristna kyrkan är ju, att de döpta barnen fostras i den kristna tron genom undervisning av sina kristna föräldrar och sedan i katekes- och konfirmationsundervisningen. När detta sker bevaras barnen i tron genom Guds nåd, och den Helige Ande bor i deras hjärtan. Detta är en tydlig bekräftelse av barndopets giltighet, säger bekännelsen. Men om de döpta barnen inte alls får någon kristen undervisning är risken stor att de avfaller från tron, vilket också erfarenheten i folkkyrkorna visar. Även i en bibeltrogen kristen församling är alltid risken för avfall stor, trots kristen undervisning. Ty *djävulen går omkring som ett rytande lejon, och söker efter någon att sluka*, säger aposteln (1 Petr. 5:8). Hur mycket större skall då inte risken för detta vara i en avfallen folkkyrka, där Guds ord sällan predikas rent och klart?

Ett bad i kraft av ordet

När Luther några år senare som mogen reformator sammanfattade sin bibliska lära i de *Schmalkaldiska artiklarna*¹⁰, skrev han om dopet mycket kort och kraftfullt:

Om dopet

Dopet är ingenting annat än Guds ord med vatten enligt hans instiftelses ordning eller, såsom Paulus säger, "ett bad i kraft av ordet", och såsom även Augustinus säger: "Ordet må komma till elementet, och så uppstår sakramentet." Därför kan vi inte instämma med Thomas och predikaremunkarna, som glömmer ordet och säga, att Gud har nedlagt en andlig kraft i vattnet, vilken genom vattnet avtvår synden, och inte heller med Scotus och barfotamunkarna, som lära, att dopet avtvår synden genom Guds viljas verkan och att detta avtvående sålunda sker allenast genom Guds vilja, men inte alls genom ordet eller vattnet.

*Här lära vi, att man skall döpa barnen, ty även dessa äro inneslutna i den utlovade frälsningen, som blivit verklighet genom Kristus, och den får kyrkan inte undanhålla dem.*¹¹

Luther hänvisar här till ett av Bibelns huvudställen om dopet, nämligen i Efesierbrevet, där det om kyrkan eller församlingen står:

*Kristus har älskat församlingen och offrat sig för den. Han gjorde det för att helga den, sedan han renat den med vattnets bad i kraft av ordet (Ef. 5:25f).*¹²

¹⁰ Schmalkaldiska artiklarna skrevs av Luther 1537 inför ett ev. kommande allmänt kyrkomöte, som dock blev uppskjutet. Artiklarna skulle läggas fram för de evangeliska furstarna i Schmalkalden, men Luther blev svårt sjuk och artiklarna kom därför endast att vid detta tillfälle undertecknas av de evangeliska teologerna. Artiklarna ingår i Konkordieboken.

¹¹ SKB, s. 331, Trigl. 490, 1-4

¹² Grekiskan har här "καθάριας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι" (renande genom vattnets bad i ordet)

Enligt detta ord av aposteln blir den kristna församlingen renad av Kristus genom ”vattnets bad i kraft av ordet”. Det är uppenbart av hela det bibliska sammanhanget att vattnet här är dopets vatten. Vanligt vatten kan inte ensamt rena och helga någon. Det duger bara till utvärtes renhet. Men reningen från synden är något mycket djupare, och för detta duger endast dopets vatten. Detta sker enligt Luther genom att dopvattnet är förenat med Guds ord och dess gudomliga kraft. Allt detta beror på Jesu egen dopbefallning och hans löfte. Dopet är därför verkligen ett nådemedel som renar oss från alla våra synder. Det är ett bad i kraft av ordet. Luther hänvisar så till Augustinus, som säger: *Ordet må komma till elementet, och så uppstår sakramentet*.¹³ Luther avvisar därmed de medeltida skolastikerna Thomas av ab Aquino och Duns Scotus, som på olika sätt försvagade ordets avgörande verkan i dopet.

Det är här viktigt att förstå, att Luther inte intar någon slags mellanställning mellan romersk katolicism och reformert lära. Liksom i läran om nattvarden överbjuder han istället katolikerna i fråga om konkret, biblisk realism. De reformerta däremot tömmer sakramenten på sitt innehåll. Kristi kropps och blods närvaro i nattvarden förnekar de helt och hållet och när det gäller dopet förnekar de att det verkligen är ett nådemedel. Därmed är de reformerta helt inne på spiritualistiskt och svärmiskt område. De romerska katolikerna däremot lär fortfarande att Kristi kropp och blod är närvarande och att dopet är ett verkligt nådemedel. Om vi skulle rangordna konfessionerna efter biblisk realism i dopläran med spiritualismen till vänster och den massiva, konkreta uppfattningen till höger blir ordningen från vänster till höger:

1. baptismen, 2. de reformerta, 3. romersk katolicism, 4. lutherdomen

Detta är för många förvånande, då de flesta tror att romersk katolicism alltid står längst till höger. Men i själva verket finns det också inom Rom ett spiritualiserande drag, som här kommer till synes genom Luthers ord i schmalkaldiska artiklarna. Det är därför beklagligt när en evangelisk, konservativ teolog som *Valen-Sendstad*¹⁴ anklagar de ortodoxa lutherska teologerna för att ha avvikit från Luther och den ursprungliga lutherdomen.¹⁵ med motiveringen att den senare ortodoxin är för ”katolsk”. Sendstads huvudargument är att Luthers eget dopritual ”Taufbüchlein” av Luther övertogs från katolikerna, och därför främmande för den egentliga, lutherska dopsynen. Luther skulle ha gjort detta i svaghet av kyrkopolitiska skäl.¹⁶

Det är sant att det finns konservativa lutherska teologer, som menar att alla som döps är pånyttfödda, oberoende av tron. Även den som inte tror skulle därför alltid ha en slags inre kärna av andligt liv, vilket aldrig kan försvinna. Detta har kallats för ”Keimlehre” av tyskans ”Keim”, kärna. Valen-Sendstad har därför rätt när han bekämpar denna lära och likställer den med den katolska läran om att sakramenten verkar ”ex opere operato”, genom att själva handlingen utförs. Men Valen-Sendstad går alldeles för långt åt andra hållet när han menar att det lutherska dopritualet ”Taufbüchlein” inte skulle ge uttryck för en biblisk och genuint luthersk doplära.

¹³ På latin: *Accedat verbum ad elementum et fit sacramentum* (Trigl. 490, 2)

¹⁴ Olav Valen-Sendstad (1904-63), teol. dr., lärare vid Fjellhaugs missionskola

¹⁵ Detta framgår tydligt av Valen-Sendstads utgåva av Konkordieboken, ”Dogmatikken for legmenn”, Bergen 1957, kapitlet om dopet, s. 308-355.

¹⁶ Sendstad skriver: ”I 1523 gikk Luther således i praksis til et fullstendig tilbaketog i dåpsritualspørsmålet, og tok opp igjen det regulære katolske dåpsritual. Dette skulle få en enorm betydning og bli årsak til meget ondt i den lutherske kirke. ... Men det er tydelig av det Luther skrev om denne sak, at han har tatt dette skritt under sterk tvil og uten spor av begeistring. ... Denne skrivemåte fra Luthers side er så åpenbart bestemt av kirkepolitiske motiver, at det ikke kan være tvil om at kirkepolitikken i disse år har beredt Luther de største vanskeligheter. (a.a., s. 315).

Låt oss först se vad Bibeln lär om pånyttfödelsen genom dopet. Aposteln Paulus skriver i brevet till Titus:

Men när Gud, vår Frälsare, uppenbarade sin godhet och kärlek till oss människor frälste han oss, inte för rättfärdiga gärningar som vi hade gjort utan på grund av sin barmhärtighet. Han frälste oss genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande, som han rikligt utgöt över oss genom Jesus Kristus, vår Frälsare, för att vi ska stå rättfärdiga genom hans nåd och bli arvingar med hopp om evigt liv. Detta är ett ord att lita på, och jag vill att du med kraft inskräper det (Tit. 3:4-8).

Här står det ju klart och tydligt, att dopet verkar pånyttfödelse: ”Han frälste oss genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande” (v. 5).¹⁷ Det ord som används för bad¹⁸ är här det vanliga ordet för privata eller offentliga bad, som var mycket vanliga på nya testamentets tid. Jesus säger ju också att en människa måste bli född på nytt ”genom vatten och Ande” (Joh. 3:5)¹⁹. I sitt tal till Nikodemus om natten är Jesus mycket tydlig med att den naturliga, gamla människan inte kan komma in i himmelen utan att födas på nytt. Den syndiga naturen kallar Jesus för ”köttet” (σαρξ, sarx) och han konstaterar:

Den som inte blir född på nytt kan inte se Guds rike. ... Den som inte blir född av vatten och Ande kan inte komma in i Guds rike. Det som är fött av köttet är kött, och det som är fött av Anden är ande ... ni måste födas på nytt (Joh. 3:3-7).

När aposteln Paulus i brevet till Titus talar om dopet som ”pånyttfödelsens bad” går han alltså direkt tillbaka på Jesu egna ord: ”född av vatten och Ande”. Dopet är därför ett nådemedel, som föder oss på nytt till liv genom den Helige Ande.

Jesus har alltså befallt sin kyrka att göra alla folk till lärjungar genom dop och kristen undervisning och han har förklarat att dopet föder oss på nytt till andligt liv. Uttryckligen fogar också Jesus ett löfte till dopet när han säger:

Gå ut i hela världen och förkunna evangeliet för hela skapelsen. Den som tror och blir döpt ska bli frälst, men den som inte tror ska bli fördömd (Mark. 16:15f).

Genom denna förklaring till dopbefallningen inskräper Jesus att dopet verkligen frälsar, och att den som tror på vad dopet lovar verkligen blir frälst, men att den som inte tror blir fördömd. Till dopet är alltså samma villkor knutet som till Guds Ord och dess förkunnelse. Den som tror på vad Ordet utlovar får evigt liv. Jesus säger till Nikodemus:

Gud har inte sänt sin Son till världen för att döma världen, utan för att världen ska bli frälst genom honom. Den som tror på honom blir inte dömd. Men den som inte tror är redan dömd, eftersom han inte tror på Guds enfödde Sons namn. (Joh. 3:17f).

Evangeliet om Kristi död och uppståndelse har makt att frälsa oss, men det kan inte ske om vi i otro avvisar evangelium. Samma sak gäller dopet. Dopet är ett löfte om evigt liv, och det föder oss på nytt när vi tror vad löftesordet säger. Men om vi inte tror på dopet och dess löfte, utan avvisar det i otro, går vi förlorade. Ordet och dopet är båda nådemedel. Både ordet och dopet föder alltså på nytt, och båda tas emot genom tron.

Franz Pieper skriver:

Det kan klart konstateras vad dopet har gemensamt med evangeliets blotta Ord. Liksom synderna förlåts genom evangeliets Ord, är också dopet ett medel för syndaförlåtelse, ty det sker till syndernas förlåtelse (Apg. 2:38), det avtvar synderna (Apg. 22:16) och är det medel som Kristus renar sin församling med (Ef. 5:26). Och liksom evangeliets Ord genom erbjudandet av syndernas förlåtelse framkallar respektive styrker tron och därigenom är ett pånyttfödelsens medel (1 Petr. 1:23), så är på samma sätt även dopet genom

¹⁷ Grundtextens ord är: ”διὰ λουτροῦ παλινγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου”, Ordagrant: ”genom pånyttfödelsens och den Helige Andes förnyelses bad”.

¹⁸ λουτρόν, varifrån vi troligen också har ordet ”luttrad”, renad

¹⁹ Grek. ”μή τις γεννηθῆ ἔξ ὕδατος καὶ Πνεύματος”

erbjudandet av samma nåd ett medel att uppväcka och styrka tron och därför likaså ett bad till ny födelse och förnyelse i Den Helige Ande (Tit. 3:5).²⁰

Kan då också barnen tro? Vi har ovan hört bekännelsens ord om barnen och dopet:

Augustana:

Om dopet lär de, att det är nödvändigt till saligheten och att Guds nåd tillbjuds genom dopet samt att barnen bör döpas, för att de genom dopet må frambäras till Gud och så upptas i hans nåd.

Apologin:

... vi bekänner att dopet är nödvändigt för saligheten, att barnen bör döpas och att barndopet inte är förkastligt, utan nödvändigt och verksamt till saligheten. ...Att Gud gillar dopet av barnen, det framgår därav, att Gud ger sin Ande åt dem, som blivit döpta.

Schmalkaldiska artiklarna:

Här lära vi, att man skall döpa barnen, ty även dessa äro inneslutna i den utlovade frälsningen, som blivit verklighet genom Kristus, och den får kyrkan inte undanhålla dem.

Pieper säger så också, att dopet är ”ett medel att uppväcka och styrka tron”, precis som Guds Ord också är ett medel att uppväcka tron hos dem som hör ordet. Det är på denna punkt som Valen-Sendstad inlägger sin protest. Han menar att eftersom vi inte kan se in i människors hjärtan och se vilka som tror, så kan vi inte heller säga att någon med visshet blir pånyttfödd i dopet. Valen-Sendstad kritiserar här Luthers ”svaghet”, när han 1523 tog in ritualen ”Taufbüchlein”, vilket alltsedan dess funnits med i de flesta konfessionellt lutherska kyrkorna. Sendstad skriver:

*Det er helt riktig som Luther sier at Skriften regner med minst ett barn som troende, ved å ha fått Ånden i mors liv.²¹ Skriften nevner slikt i flere tilfelle. Det er altså umulig på Skriftens grunn å godtgjøre at **ingen** barn tror. Men derav følger ikke på noen måte at **alle** barn tror i dåpen. Det kan aldri følge noe annet enn at i allfall **noen** barn tror. Hvem er disse ”noen”? De som frembæres i troens forbønn. Hvem ”beviser” at **alle** barn døpes således? – Videre må det sies: dersom alle barn gjøres til troende i dåpen uavhengig av de bærendes tro, bare fordi Kristi ord tales over dem, da havner vi i den lære at dåpen meddeler troen ex opere operato – og vi har fått en ny utgave av den forkastede katolske dåpsmagi. Disse innvendinger umuliggjør å uttale til **alle** døpte at de er gjennfødt i dåpen.²²*

Mot detta måste sägas, att varken Luther eller den lutherska bekännelsen lär att ord och sakrament verkar ex opere operato. När vi liksom Pieper i citatet ovan lär att dopet är ”ett medel att uppväcka och styrka tron” så lär vi inte att detta sker hos dem som i otro står emot Guds Andes verkan. Vi vet att endast Gud kan se vilka som har tron i sina hjärtan. Men så länge ingenting uppenbart talar emot detta, håller vi var och en som är döpt för en pånyttfödd kristen. På samma sätt är det med dem som före dopet kommer till tro genom Ordets förkunnelse. När en människa bekänner att han eller hon tror på Jesus Kristus genom att ha hört eller läst ordet, så erkänner vi den människan som en pånyttfödd kristen. Så var det t.ex. med Lydia när Paulus förkunnade ordet. Det står:

”Herren öppnade hennes hjärta så att hon tog till sig det som Paulus predikade” (Apg. 16:14). Men kunde Paulus och de andra se in i hennes hjärta och veta att hon verkligen var pånyttfödd? Nej, det kan endast Gud. Men Paulus och hans medarbetare ansåg henne nu för en omvänd kristen, därför att hon själv bekände det. Bekännelsen tog sig så uttryck i att hon också lät döpa sig och bjöd apostlarna till sitt hem. Det står: När hon och hennes familj hade blivit döpta, bad hon: ”Om ni anser att jag tror på Herren, kom då och bo hemma hos mig!” Och hon övertalade oss” (v. 15).

²⁰ Pieper-Mueller: Kristen dogmatik, s. 580f

²¹ Detta syftar på Johannes döparen.

²² Valen-Sendstad, a.a. s. 321

Det vore orimligt och felaktigt att som Valen-Sendstad nu säga: Det är osäkert om Lydias familj och barn verkligen blev pånyttfödda genom detta dop. Nej! Självklart anser vi att alla dessa som här kom till tro verkligen var sanna kristna och att de döptes till syndernas förlåtelse. Överallt i Skriften där människor bekänner sin tro omtalar skriften dem också som kristna. Endast när det blir uppenbart att någon står emot Guds Ande genom otro och förnekelse måste vi säga att denna person inte är en kristen, inte är pånyttfödd. Så var det t.ex. med trollkarlen Simon. När han ville köpa Andens gåva för pengar säger Petrus:

"Till fördärvet med dig och dina pengar, om du tror att Guds gåva kan köpas för pengar! Du har ingen del eller lott i den här saken, för ditt hjärta är inte uppriktigt inför Gud. Omvänd dig därför från din ondska och be till Herren så att han, om möjligt, förlåter dig vad du tänker i ditt hjärta" (Apg. 8:20ff).

Samma sak gäller dem som visar sig vara falska lärare. Även om de framträder mitt i den kristna församlingen kan vi fördenskull inte längre hålla dem för sanna kristna. Paulus skriver ju: *"Men även om vi själva eller en ängel från himlen skulle ge er ett annat evangelium än det vi har predikat, så ska han vara under förbannelse"* (Gal. 1:8). Den som uppenbart syndar i liv eller lära och vägrar att omvända sig och be om förlåtelse måste uteslutas ur den kristna församlingen, och då gäller Jesu ord:

"Lyssnar han inte heller till församlingen, då ska han vara för dig som en hedning och tullindrivare" (Matt. 18:17).

Endast Gud vet hur den enskildes hjärta är ställt inför Gud. Men vi har Guds klara ord på hur vi skall förhålla oss. Dem som är döpta och tror vad Guds ord lär skall vi hålla för sanna, omvända och pånyttfödda kristna. Endast dem som öppet lever i otro, syndar och förnekar och vägrar sig låta föra till omvändelse kan och skall vi betrakta som icke kristna. När vi därför säger att dopet är pånyttfödelsens sakrament betyder det att vi tror att alla döpta är sanna kristna om inte motsatsen tydligt har visats.

När det gäller de små barnen tillkommer en viktig sak. Vi bär fram dem i dopet i övertygelsen att dopet verkligen verkar tror hos dem. Barnen kan tro, och Jesus vill att vi skall bära fram dem i dopet enligt missionsbefallningen. Jesus säger:

"Låt barnen komma till mig och hindra dem inte, för Guds rike tillhör sådana som de. Jag säger er sanningen: Den som inte tar emot Guds rike som ett barn kommer aldrig dit in." Och han tog upp dem i famnen och lade händerna på dem och välsignade dem (Mark. 10:13-16).

Utifrån detta ord kan vi vara säkra på att barnen i tro kan ta emot Guds rike. Om inte det är sant, kan enligt Jesu ord inte heller någon vuxen bli frälst. Jesus talar också på ett annat ställe om *"dessa små som tror på mig"* (Matt. 18:6, Mark. 9:42).²³

När den kristna kyrkan döper barn gör man det därför i övertygelsen att barnen både får tron i dopet och att de tar emot dopet genom denna tro. För vårt förnuft verkar detta orimligt. Men låt oss ta en bild.

Det är som om någon ville jämföra dopet med pengar du får av en mycket rik och god man: *Du får 25 miljoner kronor om du bara har ett speciellt bankkonto att sätta in dem på! - Men jag har inte något sådant konto. Duger mitt eget, gamla konto? - Nej, du måste ha ett speciellt, nytt konto! - Hur får jag det då? - Du behöver inte göra något alls. Jag ordnar också det speciella kontot åt dig. Du får både konto och pengar och ett bevis på att allt är ordnat och klart.*

Vem är då så dum att han säger nej och går miste om pengarna bara för att han inte litar på givarens ord? Jo, vi vet ju att sådana "givare" bara är ute efter att luras och bedra.

²³ Grundtexten har: ἕνα τῶν μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, en av dessa små (μικρῶν, mikrån) troende på mig.

Därför tror de flesta inte heller på Guds löfte när han ger så oändligt stora gåvor genom ordet och sakramenten. Om människor verkligen trodde på Jesu ord skulle det ju vara en enorm rusning efter att få tag i dessa fantastiska gåvor. Men nu är det nästan ingen som vill komma till det stora gästbudet, dit Herren bjuder alla att komma gratis! (jfr Luk. 14:13ff)

Luthers lilla katekes

Luther sammanfattar Bibelns lära om dopets sakrament i fyra punkter med ett viktigt bibelställe för varje punkt. Detta sker på ett mycket tydligt och klart sätt, och vi har all anledning att stanna inför dessa punkter. Luther utgår från att undervisningen sker i hemmet och leds av familjefadern. Alla som är döpta måste veta vad dopet innebär.

1. Vad är dopet?

Svar: Dopet är inte bara vatten, utan vatten som omfattas av Guds bud och är förenat med Guds ord. Vilket är detta Guds ord? Svar: Det som vår Herre Jesus Kristus säger i Matteus sista kapitel: Gå ut och gör alla folk till lärjungar! Döp dem i Faderns, Sonens och den helige Andes namn.

Grundläggande för dopet är dopbefallningen, som gäller alla människor. Även om dopet inte skulle ge någon särskild gåva i form av syndernas förlåtelse skulle vi ändå tillämpa det, eftersom det är befallt av Gud själv. Detta argument återkommer ständigt i Luthers skrifter. Vem är då dopets Gud, som ger denna befallning? Jo, Bibelns Gud, den ende sanne Guden, den Treenige, Fadern, Sonen och Anden. Dop som sker i samfund utan denna bekännelse är alltså inte något kristet dop.

2. Vad ger dopet och vad är det för nytta med det?

Svar: Dopet ger syndernas förlåtelse och frälsning från döden och djävulen. Det skänker evig salighet åt alla som tror på Guds ord och löfte. Vilket är detta Guds ord och löfte? Svar: Vår herre Kristus säger i slutet av Markus evangelium: Den som tror och blir döpt ska bli frälst, men den som inte tror ska bli fördömd (Mark. 16:16).

Dopets gåva är syndernas förlåtelse, frälsning från döden och djävulen. Allt som Kristus har förvärvat genom sitt ställföreträdande verk (satisfactio vicaria) ger han oss genom dopet. Den som tror det, har det, men den som inte tror blir fördömd och går evigt förlorad.

3. Hur kan vatten göra något så stort?

Svar: Det är inte vattnet i sig som gör det, utan Guds ord, som är med och i vattnet. Tron förtröstar på detta Guds ord i vattnet. Utan Guds ord är det bara vanligt vatten och inget dop, men med Guds ord blir det ett riktigt dop. Det är ett livets vatten fullt av nåd, ett bad till ny födelse i den helige Ande. Så säger S:t Paulus i Titus tredje kapitel:

Han frälste oss genom ett bad till ny födelse och förnyelse i den helige Ande, som han rikligt utgöt över oss genom Jesus Kristus, vår Frälsare, för att vi ska stå rättfärdiga genom hans nåd och bli arvingar med hopp om evigt liv. Detta är ett ord att lita på (Tit. 3:5-8).

Det verksamma i dopet är Guds ord, som är förenat med vattnet. I och med att dopet sker i enlighet med Kristi instiftelse är det ett verksamt dop, som föder på nytt och ger den Helige Ande. Dopet rättfärdiggör människan och ger henne det eviga livet.

4. Vad betyder detta dop i vatten?

Svar: Det betyder att den gamle Adam i oss ska dränkas och dödas varje dag med alla sina synder och onda begär. Detta sker genom ånger och omvändelse, så att en ny människa kommer fram och uppstår varje dag. Så får vi leva i rättfärdighet och renhet inför Gud i evighet. Var står det skrivet? S:t Paulus säger i Romarbrevet, kap. 6: Vi är begravda med

Kristus genom dopet till döden för att leva det nya livet, liksom Kristus är uppväckt från de döda genom Faderns härlighet (Rom. 6:4).

Dopet är det kristna livets början, men det skall tillämpas hela det kristna livet. Vi lever i vårt dop genom den dagliga omvändelsen. Liksom Kristus dog och uppstod skall vi sedan dagligen dö med honom från synden och uppstå med honom. Så dödas den gamla människan och den nya människan växer till.

Luthers stora katekes

Detta är den mest omfattande undervisning om dopet som vi har i bekännelseskrifterna. Den som vill fördjupa sig i den bibliska läran om dopet bör först och främst gå till denna underbara skrift. Luther följer här de fyra punkterna från lilla katekesen. Vi nöjer oss i detta sammanhang med några citat.

Ty lika visst som jag kan påstå, att de Tio buden, Tron och Fader vår inte blivit frambragta av någon människohjärna, utan är av Gud själv uppenbarade och givna, lika visst kan jag också frimodigt betyga, att dopet inte är något människopåfund, utan av Gud själv instiftat, samt att det är av honom allvarligt och strängt påbjudet, att vi måste låta döpa oss eller eljest gå miste om saligheten. Vi skall alltså inte mena, att det är fråga om en så lättvindig sak som att ta på sig en ny rock. Ty det ligger den högsta makt uppå, att man aktar dopet som något förträffligt, härligt och stort.²⁴

Dopets befallning och nödvändighet framhålls här mycket kraftigt: Det är strängt befallt av Gud ”att vi måste låta döpa oss eller eljest gå miste om saligheten”. Av denna bibliska tro följer, att kristna föräldrar skall vara högst angelägna att döpa sina barn tidigt och inte skjuta upp dopet. Vidare följer att nöddop skall ske när barnets liv är i fara, och att då vilken kristen som helst, man eller kvinna, har rätt att döpa. Dopet sker för barnets skull, och därför är det en mycket beklaglig, obiblisk och oluthersk sed när man väntar flera månader, ja, kanske år innan barnet döps.

Därför är det ett boustreck och djävulens gyckelspel, när nu våra moderna andar för att smäda dopet lämna åsido Guds ord och ordning och inte hålla det för mer än det vatten, som man öser ur brunnen, samt sedan försmädligt fråga: "Vad kan väl en handfull vatten hjälpa själen?" Ja, min vän, vem vet inte, att vatten är vatten, om det kommer i fråga skilt från Guds ord? Men huru vågar du så mästra Guds ordning och från dopet rycka loss den värdefullaste klenod, som Gud därmed förbundit och däri infattat och som han inte vill hava skild därifrån. Ty kärnan i vattnet är just Guds ord eller befallning och Guds namn; och det är en skatt, som är större och ädlare än himmel och jord.²⁵

Baptisterna kallar de små barnens dop föraktfullt för ”spädbarnsbegjutning” och menar att endast ett dop med neddoppning av äldre ungdomar eller vuxna är giltigt. Men ingenstans i Bibeln lärs det att dop endast skulle kunna betyda neddoppning, utan det bibliska begreppet för döpa kan innebära att vatten begjuts, besprängs, sköljs eller överöses föremålet i fråga. Vidare står det klart att tron inte är sådan, att den bara skulle kunna finnas hos äldre men inte hos barn. Baptisterna förnekar arvsynden och menar med tro endast den medvetna övertygelsen hos sådana som har avgjort sig för Kristus. Bakom detta ligger tanken att frälsningen sker genom en viljeakt hos människan. Men Bibeln lär att detta är felaktigt. Endast genom Guds nåd kan människan komma till tro. Det är en Guds gåva, inte av oss själva, inte genom gärningar eller viljebeslut. Nej, enligt Guds ord är dopet någonting som Gud verkar med och i människan. Gud skänker tron och föder oss på nytt i dopet. Detta sker också med de små barnen, som därmed blir frälsta från synden och inlemmade i den kristna kyrkan. Luther:

²⁴ SKB, s. 472; Trigl. 732, 6f

²⁵ SKB, s. 473f, Trigl. 734, 15f

Fatta därför saken helt enfaldigt så, att dopets kraft, uppgift, gagn, frukt och ändamål är att saliggöra. Ty man döper ingen därför, att han skall bliva en furste, utan, såsom orden lyda, för att han skall bliva salig. Men att bliva salig betyder, såsom vi veta, ingenting annat än att, förlossad från synder, död och djävul, komma i Kristi rike och evigt leva med honom.²⁶

Dopet gör oss saliga, föder oss på nytt, befriar oss från djävulens makt och låter oss komma in i Kristi rike. Någon större gåva finns inte. Luther:

Men om de nu, såsom de pläga, invända: "Dopet är dock självt ett verk, och du säger ju, att verken ingenting betyda för saligheten; vad bliver det då av tron?", så svarar jag: "Ja, våra gärningar göra visserligen intet till saligheten, men dopet är inte ett vårt verk, utan Guds verk."²⁷

När Guds ord lär att sakramenten verkas av Gud själv på ett mäktigt sätt brukar många kalla det för magi. Man förväxlar sakramentens kraft och verkan med detta att de skulle verka "ex opere operato". Men man blandar då samman två saker. *Det ena* är att Gud själv verkar på ett mäktigt sätt i både ordet och sakramenten. Gud lägger själv ner sin nåd i dessa medel och förkunnar dem på ett mäktigt sätt för oss, delar ut dessa gåvor och låter dem verka hos oss till evigt liv. *Det andra* är att vi mottager allt detta genom tron allena. När man då lär det mäktiga givandet och utdelandet från Guds sida, och att det är Gud ensam som verkar allt detta, menar många - som t.ex. Valen-Sendstad - att man utesluter vårt mottagande och därmed lär romersk *ex opere operato*-lära. Men detta är felaktigt. Det är när givandet från Guds sida inte lärs helt och fullt som mottagandet synergistiskt. Om det inte finns en färdig gåva i dopet från Guds sida som innebär en fullkomlig syndaförlåtelse och en villkorslös rättfärdiggörelse, så kan inte dopet tas emot som en fri gåva. Det måste då bli så att mottagandet innebär en prestation från människans sida, och vi är tillbaka i baptisternas felaktiga syn på dopet.

Men när det står klart att dopet är en verklig tillsägelse av syndernas förlåtelse till var och en som döps blir det klart att tron allena kan ta emot detta löfte. Därför måste vi i samband med dopet alltid se till att det lärs rent och klart om rättfärdiggörelsen. Eftersom dopet är Guds verk helt och fullt mottas det också av tron allena. Det betyder att vi inte gör någonting alls i dopet, utan endast passivt mottager det genom tron till syndernas förlåtelse, liv och salighet. Luther:

Därför har envar kristen hela sitt liv nog att skaffa med att lära sig att förstå dopet och öva denna kunskap. Ty han måste beständigt fara efter att fast tro, vad dopet lovar och giver, nämligen seger över djävulen och döden, syndernas förlåtelse, Guds nåd, Kristus i hans fullhet och den Helige Ande med alla hans gåvor.²⁸

Luther tar här också upp barnens tro. Att Luther verkligen räknar med att alla de små barnen tror i dopet framgår av följande:

Du ser alltså, att partiandarnas invändningar inte äro något värda. Ty även om, som sagt, barnen inte trodde, vilket dock inte – i enlighet med vad nu är visat – är fallet, så vore dopet ett rätt dop, och ingen bör på nytt döpa dem.²⁹

Luther betonar alltså här följande:

1. Även om inte barnen trodde i dopet, vore det ändå giltigt på grund av Guds befallning.
2. Vi har visat att barnen enligt Skriften kan tro och alltså tror i dopet.
3. Barnen blir därför verkligen frälsta och kommer till tro i dopet.

²⁶ SKB, s. 475, Trigl. 736, 24-25

²⁷ SKB, s. 476, Trigl. 740, 35

²⁸ SKB, s. 477, Trigl. 742, 41

²⁹ SKB, s. 479, Trigl. 744, 55

Hos vuxna sker detta inte alltid, eftersom vi som vuxna kan hyckla. Luther tar exemplet om en jude kommer med skrymteri och vill bli döpt. Även om juden då inte blir troende, så är det ett rätt dop, och om han senare kommer till tro skall han inte döpas om.³⁰

Fördenskull blir dopet alltjämt bestående, och även om någon skulle falla därifrån och synda, så står dock alltid en återgång dit öppen för oss, så att vi åter kan vinna herravälde över den gamla människan. Men med vatten behöver man inte mera begjuta oss; ty om man hundra gånger läte sig sänkas ned i vatten, så ges det dock inte mer än ett dop.³¹

Taufbüchlein (den lilla dopboken)

Detta är Luthers dopritual från 1523, vilket sedan trycktes som bihang till lilla katekesen (1531, 1536). Texten återges här efter den tyska versionen³²:

Döparen säger:

Far ut du orene ande och ge rum för den Helige Ande. Sedan gör han korstecknet på pannan och bröstet och säger: Ta emot det heliga korsets tecken på både panna och bröst.

Låt oss bedja:

O allsmäktige Gud, vår herres Jesu Kristi Fader, jag anropar dig över denne N., din tjänare, som ber om Ditt dops gåva och din eviga nåd genom den andliga pånyttfödelsen. Upptag honom, HERRE, och som du har sagt: "Bed så skall ni få, sök så skall ni finna, klappa på, så ska det öppnas för er." Så räck nu fram det goda till den som ber och öppna dörren för den som klappar på, så att han får den eviga välsignelsen av detta himmelska bad och gåvan av Ditt utlovade rike genom Kristus, vår Herre. Amen.

Låt oss bedja:

Allsmäktige, evige Gud, du som genom syndafloden efter din stränga rättvisa fördömde den ogudaktiga världen, men genom din stora barmhärtighet uppehöll Noa och hans familj, tillsammans åtta personer; du som dränkte den förstockade Farao och hans här i röda havet men lät ditt folk Israel torrskodda färdas därigenom, vilket betecknade detta det heliga dopets bad, till vilket din käre Son, vår Herre Jesus Kristus, har helgat och invigt Jordan och alla vatten till en salig syndaflod och ett rikligt avtvående av synden; vi ber dig genom samma din outtömliga barmhärtighet att du vill se i nåd till denne N. och göra honom salig genom den rätta tron i Anden, så att genom denna hälsosamma syndaflod allt, som är honom medfött från Adam och vad han själv därtill har gjort drunknar och går under, så att han blir skild från de otroendes skara och befunnen torr och säker i kristenhetens heliga ark, så att han ständigt brinnande i anden och glad i hoppet tjänar Ditt namn, och med alla troende blir värdig ditt löfte om evigt liv, genom Jesus Kristus, vår Herre. Amen.

Jag besvär dig, du orene ande, i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn, att du far ut och viker ifrån denne Jesu Kristi tjänare, N. Amen.

Låt oss höra det heliga evangeliet hos evangelisten S:t Markus:

Man bar fram små barn till Jesus för att han skulle röra vid dem. Men lärjungarna visade bort dem. När Jesus såg det, blev han upprörd och sade till dem: "Låt barnen komma till mig och hindra dem inte, för Guds rike tillhör sådana som de. Jag säger er sanningen: Den som inte tar emot Guds rike som ett barn kommer aldrig dit in." Och han tog upp dem i famnen och lade händerna på dem och välsignade dem (Mark. 10:13-16).

Sedan lägger prästen händerna på barnets huvud och ber Fader Vår tillsammans med faddrarna, som knäböjer.

³⁰ SKB, s. 479, Trigl. 744, 54

³¹ SKB, s. 482, Trigl. 750, 77-78

³² Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1967, s. 538-541, egen övers.

Fader vår, som är i himmelen etc.

Sedan för man barnet till dopfunten och prästen säger:

N. avsäger du dig djävulen? Svar: ja.

Och allt hans väsen? Svar: ja.

Sedan frågar han: Tror du på Gud, den allsmåttige, skapare av himmel och jord? Svar: ja.

Tror du på Jesus Kristus, hans enfödde Son, vår Herre, som har lidit och dött för oss? Svar: Ja.

Tror du på den Helige Ande, en helig kristen kyrka, de heligas gemenskap, syndernas förlåtelse kroppens uppståndelse efter döden och det eviga livet? Svar: Ja.

Så har han barnet och döper det i vattnet och säger:

Jag döper dig i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn.

Sedan skall faddrarna hålla barnet vid dopfunten och medan prästen klär på barnet dopklädnaden och säger:

Den allsmåttige Guden, vår Herre Jesu Kristi Fader, som har fött dig på nytt genom vatten och den Helige Ande och förlåtit dig alla dina synder, han styrke dig med sin nåd till evigt liv. Amen.

Frid vare med dig. Svar: Amen.

Vad vi här särskilt kan lägga märke till är Luthers fasta tro på att den döpte verkligen får tron i dopet och blir frälst från djävulens rike in i Guds rike. Detta är inte detsamma som den katolska läran om "ex opere operato", vilket Valen-Sendstad menar. "Ex opere operato" betyder att sakramentet verkar automatiskt genom att själva handlingen utförs. Den lutherska läran däremot betonar starkt, att den döpte mottar dopets nåd genom tron allena. Att Gud genom ordet och sakramenten verkligen skänker tron är inte detsamma som läran om "ex opere operato".

Vidare ser vi att Luthers dopritual kan användas både för barn och vuxna. Den tro barnet har i dopet bekänns högt av faddrarna, som här talar i barnets ställe. Det är då inte fråga om faddrarnas tro och bekännelse, utan om den tro och bekännelse som barnet verkligen har, men inte kan uttala själv. Hur detta verkligen kan ske förstår vi inte. Det är ett Guds under. När en vuxen kommer till tro genom Guds ords undervisning, sker samma stora under. Det är oförklarligt hur Ordet både verkar tron i den vuxnes hjärta och samtidigt gör så att han genom tron tar emot Ordets välsignelse. Samma under sker genom både ordet och dopet. Skillnaden är bara att när den som redan tror döps blir dopets gåva en bekräftelse på den tron han redan har genom ordet. För de små barnen är däremot dopet det enda nådemedlet. Sedan stärker Guds ord denna tro när barnen får en kristen fostran.

I sitt företal till "Taufbüchlein" skriver Luther bl.a.:

Jag ber i kristen trohet att alla som döper och som bär fram barnen och är med runtomkring skulle ta till hjärtat vilket underbart verk detta är och vilken stor gåva som ligger i detta. Ty du hör i denna bön hur den kristna kyrkan med allvar bär fram barnet inför Gud och bekänner att det är besatt av djävulen och ett barn av synd och onåd och så innerligt ber om hjälp och nåd genom dopet, så att det skall bli ett Guds barn.³³

Därför bör du betänka att det inte är något skämt att gå emot djävulen och inte bara jaga ut honom från barnet utan också skaffa barnet en sådan mäktig fiende på halsen för hela livet. Därför är det nödvändigt att vi av hela vårt hjärta med stark bön bistår barnet och innerligt ber att Gud enligt denna bön inte bara skall hjälpa honom ur djävulens våld, utan också stärka honom så att han kraftigt kan stå emot djävulen i både liv och död.³⁴

³³ Die Bekenntnisschriften, s. 535, 25ff

³⁴ Die Bekenntnisschriften, s. 536, 8ff

Se till att du står där i den rätta tron, hör Guds Ord och ber med allvar. Ty när prästen säger: Låt oss bedja, så förmanar han ju dig, att du skall bedja med honom. Så skall också faddrarna och alla som står runtomkring bedja med i denna hjärtats bön till Gud.³⁵

Därför är det också billigt och rätt, att man inte låter druckna och råa präster döpa, och inte heller tar löst folk till faddrar, utan fina, dygdiga, allvarliga och fromma präster och faddrar, från vilka man väntar sig att de skall driva denna sak med allvar och rätt tro, så att man inte låter djävulen bespotta detta höga sakrament och vanära Gud. Han har ju här så rikligen övergjutit oss med sin nåd i sin överflödande och ousinliga rikedom. Detta kallar han själv "en ny födelse", varmed han har befriat oss från djävulens tyranni, från alla synder, döden och helvetet, så att vi skulle bli livets barn och arvingar till alla Guds egendomar, Guds egna barn och Kristi bröder.³⁶

Ack, käre kristne, låt oss inte handskas försumligt med denna ousägliga gåva utan högakta den. Dopot är dock vår enda tröst och ingång till alla gudomliga gåvor och alla de heligas gemenskap. Därtill hjälpe oss Gud! Amen.³⁷

Det råder ingen tvekan om att Luther har godkänt detta dopritual och gett det en framträdande roll inom den lutherska kyrkan, vilket det med rätta förtjänar. Valen-Sendstads försök att misskreditera det grundar sig på hans egen oklara doplära. Han skriver t.ex.: *"For barns vedkommende gjelder at man selvfølgelig aldri kan tale om tro hos barn i samme betydning som man taler om tro hos voksne."*³⁸ Men hos Luther är det klart att han räknar med att barnens tro är av samma slag som de vuxnas, ja att barnens tro är en förebild för de vuxnas. Den kritik Luther i sitt första företal 1523 uttalat angående det katolska dopritualet, som ligger till grund för "Taufbüchlein" syftar på de många andra bruk som förekom sedan gammalt, och som Luther också nämner i sitt företal:

Så betänk nu vad som i dopet är de ringaste yttre bruken, som att blåsa under ögonen, göra korstecken, lägga salt i munnen, stoppa spott och smuts i öronen och näsan, smörja bröst och skuldror med olja och bstryka huvudet med salva, ta på dopdräkten och ge den döpte (eller faddrarna) ett tänt ljus m.m., sådant som människor har använt för att utsira dopet. Ty även om sådant må förekomma vid dopet så är det inte de rätta konstgreppen, för vilken djävulen skulle fly bort. Han föraktar väl större ting, och därför måste det här vara ett verkligt allvar.³⁹

Vi kan se att Luther bland dessa bruk i sitt ritual endast behöll korstecken och dopdräkt. Luther var mån om att inte en mängd onödiga bruk skulle skymma själva dopaktens avgörande ord enligt Kristi dopbefallning. Luther skrev 1523 (enligt Sendstad):

"Jeg har ikke enda villet forandre noe særlig i dåpsritualet, selv om jeg hadde likt at det hadde vært bedre utstyret. For det har hatt forsømmelige forfattere som ikke tilstrekkelig har overveiet dåpens herlighet. Men jeg lar det forbli som det har været for å skåne de svake samvittigheter, så at de ikke skal klage over at jeg vil innstifte en ny dåp, og forat ikke de som hittil er døpt skal bli beskyldt for ikke å være rett døpt. For som sagt - det ligger ikke stor vekt på de menneskelige tilføyelser dersom bare dåpen selv blir utført med Guds ord, en rett tro og alvorlig bønn.⁴⁰

Det är uppenbart att det här är fråga om adiafora, som Luther behåller för de svagas skull, så att de inte tror att han inför något nytt dop. Dessa Luthers ord från 1523 finns inte med i utgåvan 1531. Vid den tiden är det orimligt att anklaga Luther för att utifrån kyrkopolitisk rädsla och svaghet ha behållit saker i dopritualet som han egentligen står främmande för. Men Valen-Sendstad skriver:

³⁵ Die Bekenntnisschriften, s. 537, 9ff

³⁶ Die Bekenntnisschriften, s. 537, 26ff

³⁷ Die Bekenntnisschriften, s. 537, 44ff

³⁸ Valen-Sendstad, a.a., s. 329

³⁹ Die Bekenntnisschriften, s. 536, 25ff

⁴⁰ Valen-Sendstad, a.a., s. 315

Hvad foregik det i disse år, som tvang Luther till dette bedrøvelige skritt? Det har sikkert vært mange grunner. Men det er tydelig av det Luther skrev om denne sak, at han har tatt dette skritt under sterk tvil og uten spor av begeistring. ... Denne skrivemåte fra Luthers side er så åpenbart bestemt av kirkepolitiske motiver, at det ikke kan være tvil om at kirkepolitikken i disse år har beredt Luther de største vanskeligheter. ... Men Luther var delvis selv skyld i denne misère. ... Vi må prøve å forstå at Luther tross alt hadde røtter i Middelalderen, og at det ikke kan legges samme mål på hans forutsetninger som på våre (vi som er barn av 400 års virkning av reformasjonen). ... Vel var Luther svak da han godtok det katolske dåpsritual till kirkelig bruk. Men samtidig skrev og talte han i årene 1523-37 slik om dåpen, at han gjorde det katolske dåpsritual til en indre umulighet i den lutherske kirke. Det er ikke Luthers skyld at lutheranernes prester og professorer ikke har villet eller kunnet se det. De burde forlengst ha forstått Luthers svakhet, og avhjulpet den. Isteden har de i hundreder av år misbrukt Luthers autoritet til å utgi katolsk dåpslære for å være "luthersk".⁴¹

Vi ser hur Valen-Sendstad gör anspråk på att förstå Luther och hans doplära bättre än reformatorn själv. Det måste med skärpa sägas, att de 400 årens verkningar av reformationen tyvärr har inneburet, att den ursprungligt klara och tydliga bibliska lutherdomen uppblandats med både pietism och rationalism, och att vi därför har all anledning att framför allt lyssna till Luther själv och bekännelseskriaternas vittnesbörd och på allvar återgå till den gamla, rätta läran. Men Valen-Sendstad är övertygad om att också Konkordieformeln har avvikit från Luther. Han anför ett långt stycke ur denna, som han inte kan godta som bibliskt. Låt oss därför gå till denna den sista av lutherdomens bekännelseskrifter.

Konkordieformeln

I konkordieformeln finns ingen artikel om dopet. Bland lutheranerna fanns ingen strid om själva dopets innebörd⁴² trots att Valen-Sendstad försöker få det till det. Det är visserligen sant att det fanns oenighet i frågan om Luthers "Taufbüchlein" skulle tas med i Konkordieboken eller ej. I regel kom den och motsvarande "Traubüchlein" att tryckas som ett bihang omedelbart efter lilla katekesen.⁴³

Att konkordieformeln och dess författare helt och hållet ansluter sig till Luthers doplära framgår först och främst av att den uttryckligen åberopar sig på alla dessa tidigare bekännelser. Där uppräknas: Apostolicum, Nicaenum, Athanasianum, den oförändrade Augsburgska bekännelsen, Apologin, Schmalkaldiska artiklarna samt Luthers båda katekeser.⁴⁴ Dessa bekännelseskrifter är den lutherska kyrkans bekännelse till den bibliska sanningen. Men det betonas att "den heliga Skrift ensam förblir den enda domaren, regeln och rättesnöret, varmed alla läror skall som med en probersten prövas och bedömas, om de är goda eller onda, rätta eller orätta".⁴⁵

Det finns all anledning att betona, att konkordiebokens undertecknare härmed gör anspråk på att vara bekännare av den bibliska läran i full läroenhet med profeterna, apostlarna och fornkyrkans bästa teologer och lärare. Reformationen bildade inte någon

⁴¹ Valen-Sendstad, a.a., s. 315f

⁴² Valen-Sendstad försöker visserligen få det till att lutheranerna var djupt oeniga om dopet, men han menar då att Melancton hade en doplära som skiljer sig från Luthers. Att de reformerta ville ha bort "Taufbüchlein" och särskilt exorcismen i den och att vissa furstar lutade åt detta håll, är en helt annan sak. Teologiskt sett var de trogna lutheranerna ense i dopläran.

⁴³ Så också i Die Bekenntnisschriften, s. 535-541.

⁴⁴ SKB, s. 499f, Trigl. 776, 4f

⁴⁵ SKB, s. 500, Trigl. 778, 7

ny kyrka, utan innebar en återgång till den gamla, rätta kyrkan, som råkat i en babylonisk fångenskap genom de påviska villfarelserna.

Den lutherska kyrkan bekänner därför med Skriften och den nicenska trosbekännelsen ”*ett enda dop, till syndernas förlåtelse*”. Den lutherska kyrkan tror på Jesu ord att vi måste födas på nytt genom vatten och Anden, och att detta avser just dopet, som är *ett bad till ny födelse och förnyelse i den Helige Ande*. Detta dop - det enda kristna dopet - är det medel som genom Guds handling i dopet *skänker syndernas förlåtelse, rättfärdiggörelse och evigt liv åt var och en som tror vad dopet lovar*. Allt detta och mycket därtill lärs rikligen i Konkordieboken.

Den artikel som i Konkordieboken framför allt behandlar dopet (tillsammans med andra läropunkter) är artikel 12, där man avvisar kätterier och sekter, som aldrig har antagit den Augsburgska bekännelsen. Där heter det bl.a.:⁴⁶

Vederdöparnas falska läror

Vederdöparna är sinsemellan uppdelade på många partier, av vilka somliga förfäktar flera och andra färre villfarelser. Men vanligen driver de en sådan lära, som inte bör tålas eller fördras vare sig i kyrkan eller staten och det världsliga regementet eller i familjen.

Artiklar, som inte kan fördras i kyrkan.

4. Att de odöpta barnen inte är syndare inför Gud, utan rättfärdiga och oskyldiga, och att de i sin oskuld – eftersom de ännu inte kommit till förstånd – blir saliga utan dopet (vilket de enligt deras mening inte behöver). De förkastar således hela läran om arvsynen och vad som därmed sammanhänger.

5. Att barnen inte behöver döpas, förrän de kommit till förstånd och själva kan bekänna sin tro.

6. Att kristna barn, därför att de är födda av kristna och troende föräldrar, äro heliga Guds barn även utan och före dopet, varför de varken håller barndopet i ära eller främjar det, något, som strider mot Guds uttryckliga löftesord, som gäller endast dem, som hålla hans bud och inte förakta det, 1 Mos. 17.

Schwenkfeldianernas falska läror

4. Att dopets vatten inte är ett medel, varigenom Herren Gud bekräftar barnskapet och verkar pånyttfödelsen.

Vi ser här att bekännelsen framför allt vänder sig mot att vederdöparna (baptisterna) förnekar att barnen är syndare och att de därför betraktas som saliga utan dopet. Den bibliska läran om arvsynen säger ju att alla människor är födda i synd och står med skuld inför Gud. Av dessa artiklar mot sekterna ser vi tydligt, att Konkordieformeln lär att dopet är ”*Guds uttryckliga löftesord*” som ”*bekräftar barnskapet och verkar pånyttfödelsen*”.

I artikel 1 om arvsynen finns också ett viktigt ställe om dopet. Där står det:

För det femte är denna arvskada så stor och fruktansvärd, att den endast för Herren Kristi skull kan hos de döpta och troende överskylas inför Gud och förlåtas. Den genom arvsynen förstörda och fördärvade mänskliga naturen kan också endast genom pånyttfödelse och förnyelse i och genom den helige Ande botas och helas, något som i detta livet blott påbörjas, men först i det tillkommande fulländas.⁴⁷

Här ser vi hur dopet och tron medför, att arvsynen överskyls för Kristi skull. Pånyttfödelsen och förnyelsen genom den Helige Ande ges enligt apostelns ord i Tit. 3 just genom dopet.⁴⁸ Denna förnyelse pågår sedan under hela det kristna livet.

I artikel 2 om den fria viljan finns också ett viktigt stycke om dopet. Där heter det:

⁴⁶ SKB, s. 535-537, Trigl. 838, 6-8; 840, 23

⁴⁷ SKB, s. 549, Trigl. 862, 14

⁴⁸ Tit. 3:3-8

Därför är det en stor skillnad mellan de döpta och de icke döpta människorna. Ty emedan, enligt vad den helige Paulus lär i Gal. 3, "alla som har blivit döpta har iklätt sig Kristus" och sålunda är verkligen pånyttfödda, har de *arbitrium liberatum*⁴⁹, d.v.s. de är, såsom Kristus säger, "åter gjorda fria". Och detta är orsaken till att de inte blott kan höra Ordet, utan även – ehuru i stor svaghet – skänker det sitt bifall och mottager det.

Emedan vi i detta livet mottager endast Andens förstlingar och vår pånyttfödelse inte är fullkomlig utan endast påbörjad, råder även hos de utvalda och verkligt pånyttfödda en köttets kamp och strid mot Anden. Så finns det inte blott en stor olikhet bland de kristna, så att den ene är svag och den andre stark i anden, utan varje kristen finner också hos sig själv, att han vissa tider är oförskräckt i sin ande, andra tider åter försagd och räddhågad, vissa tider brinnande i kärleken och stark i tron och hoppet, andra tider åter kall och svag.

Men då de döpta handlat mot sitt samvete och låtit synden härska i sig och sålunda bedrövat den helige Ande och förlorat honom, bör de visserligen inte döpas på nytt, utan måste åter bli omvända, såsom förut tillräckligt torde ha framhållits.

Ty det är nu obestriddligen visst och sant, att vid en verklig omvändelse en förändring och en ny rörelse måste framkomma i förstånd, hjärta och vilja, så att människan känner sin synd, fruktar Guds vrede, vänder sig bort från synden, förstår och tar emot nådelöftet i Kristus, hyser goda, andliga tankar samt kristligt uppsåt och iver och kämpar mot köttet o.s.v. Ty där intet härav kommer till stånd eller sker, där finns inte heller någon verklig omvändelse.⁵⁰

Detta ställe i bekännelsen kan Valen-Sendstad inte godkänna. Han reagerar mot bekännelsens tolkning av Gal. 3:27, där det står att "alla som har blivit döpta har iklätt sig Kristus".⁵¹ Bekännelsen konstaterar att de "sålunda är verkligen pånyttfödda" och att de därmed har blivit frigjorda och nu kan skänka sitt bifall till Ordet. Men Sendstad skriver:

Meningen med det följande vers (Gal. 3:27), kan derfor ikke være å si at alle døpte er iført Kristus Jesus som om det her skulle tales om rettferdiggjørelsen innfor Gud som den handling hvorved Faderen ifører synderen Kristi retferdighet. Slik blir dette ord av Paulus stadig vrangtolket og misbrukt. Meningen er tvert imot at ved å la seg døpe har den døpte på frivillig måte "iført seg Kristus" - nemlig som åndelig forpliktelse til i daglig omvendelse å helliggjøres ved å døde og avlegge det gamle menneske, og derimot iføre sig det nye menneske...⁵²

Enligt Sendstad är dopet alltså inte att bli iklädd Kristus och hans rättfärdighet inför Gud. Det är istället den döpta människans frivilliga "andliga förpliktelse" till daglig omvändelse. Därmed tar Sendstad bort dopets nådemedelskaraktär och Guds eget handlande i dopet och gör det endast till en "frivillig förpliktelse" till fortsatt andligt liv. Därmed menar sig Sendstad ha undgått den romerska "ex opere operato"-läran. Men det är uppenbart att bekännelsen själv kraftigt tar avstånd från denna romersk-katolska villfarelse. När bekännelsen lär att människan blir omvänd och pånyttfödd genom dopet undantas givetvis sådana som i sin otro avvisar dopets nåd. Detta behöver inte upprepas varje gång det talas om pånyttfödelsen i dopet.

Vidare avvisar Valen-Sendstad bekännelsens lära om en fortsatt pånyttfödelse. Bekännelsen säger:

Emedan vi i detta livet mottager endast Andens förstlingar och vår pånyttfödelse inte är fullkomlig utan endast påbörjad, råder även hos de utvalda och verkligt pånyttfödda en köttets kamp och strid mot Anden.

⁴⁹ en fri vilja

⁵⁰ SKB, s. 572f, Trigl. 906, 67-70

⁵¹ Grundtexten har här: ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, "Alla ni som blivit döpta till Kristus har iklätt er Kristus" (Sv. Folkb.), Denn wieviel euer auf Christum getauft sind, die haben Christum angezogen (Luther).

⁵² Valen-Sendstad, a.a., s. 349

Sendstad påpekar att också Luther hade denna terminologi i en predikan från 1518. Men Luther skulle sedan enligt Sendstad ha insett, att hans ”*begrepps-dannelse på dette punkt var helt uholdbar*”.⁵³ Men Konkordieboken har inte insett detta, utan lär således enligt Sendstad här en falsk lära. Mot detta kan enkelt sägas, att vi givetvis har rätt att använda begreppet pånyttfödelse i olika meningar. Ibland används det om den momentana pånyttfödelsen som sker i samma ögonblick som en människa kommer till tro. Men uttrycket kan också användas om hela människans andliga liv. Det andliga liv som börjar genom dopet och tron måste fortsätta i kampen mot synden ända tills den gamla människan blir helt tillintetgjord när vi dör och våra kroppar uppstår helt utan synd. Detta är en biblisk lära, och vi har rätt att också för denna använda begreppet pånyttfödelse, precis som Konkordieformeln ovan gör och som även Luther gör ibland.

Men Valen-Sendstad kan inte acceptera detta, utan vill rensa ut detta ställe ur vår bekännelsen. Han skriver:

*Av disse invendninger mot F. C. II, Sol. Decl. 64-70 vil man innse at disse passus'er ikke er holdbare – hverken når de prøves på skriften eller på de reformatoriske bekjennelser. Enten må man her foreta visse læremessige korrigeringer, eller så må man sette en parantes om dette avsnitt.*⁵⁴

Men det är istället Valen-Sendstads ohållbara invändningar, som måste rensas ut. Bekännelsen är ren och klar i alla dess olika delar. Enligt konkordieformeln verkar både Ordet och sakramenten omvändelse och tro. I artikel 11 om utkorelsen heter det:

*Gud vill, att alla människor, som äro tyngda under syndens börda, skall komma till Kristus för att bli vederkvickta och saliga. Enligt denna hans lära bör de lämna livet i synden, göra bättring, tro hans löfte och helt och hållet förlita sig på honom. Och då vi av egen kraft och av oss själva inte förmår detta, vill den helige Ande genom Ordet och sakramenten verka i oss denna bättring och tro. Och på det att vi må fullborda detta och förbli beståndande däri, böra vi anropa Gud om hans nåd, som han lovat⁵⁵ oss i det heliga dopet, och inte tvivla, att han enligt sitt löfte ger oss densamma.*⁵⁶

Guds nåd och salighet är alltså både utlovad och tillsagd i dopet, där Gud själv genom sin Helige Ande verkar bättring, omvändelse, pånyttfödelse och tro.

Låt oss så till sist återvända till dopbefallningen, där vi började. Dopet är ett nådemedel från Gud, som verkar omvändelse och nytt andligt liv. Gud vill att alla människor skall bli frälsta. Han har befallt att vi skall gå ut i hela världen och göra alla folka till lärjungar, ”*döpande dem i Faderns, Sonens och den Helige Andes namn*” lärande dem att hålla allt vad Kristus har befallt. Därför lär vår dyrbara Augsburgska bekännelse:

Om dopet lär de, att det är nödvändigt till saligheten och att Guds nåd tillbjuds genom dopet samt att barnen bör döpas, för att de genom dopet må frambäras till Gud och så upptas i hans nåd.

Må vi alla hålla fast vid vårt dop i tron på vår Frälsare och så bli evigt saliga. Amen.

⁵³ Valen-Sendstad, a.a., s. 349

⁵⁴ Valen-Sendstad, a.a., s. 351

⁵⁵ Tyskan har här ”zugesagt”, *tillsagt*, medan latinet har ”pollicitus”, *lovat*.

⁵⁶ SKB, s. 669, Trigl. 1084, 70-72

Register

Bibelcitat är i regel angivna enligt Svenska Folkbibeln.
Citrat ur bekännelseskrifterna enligt SKB med viss språklig modernisering.

Litteratur och förkortningar

Sv. Folkb. = Svenska Folkbibeln, 2014
SKB = Svenska Kyrkans Bekännelseskrifter, Stockholm 1957
Bek. = Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherische Kirche, Göttingen 1967
Trigl. = Concordia Triglotta, St Louis, Mo., 1921
Per Jonsson: *Vi tror och bekänner*, Landskrona 1969
WA = Luthers skrifter, Weimarer Ausgabe
SL = Luthers skrifter, St Louiser Ausgabe
Luther: Taufbüchlein, 1531
Luther: Nyheter om vederdöparna i Münster, 1535
Axel Valen-Sendstad: *Dogmatikken for legmen*, Konkordieboken, Bergen 1957
Pieper-Mueller: *Kristen dogmatik*

Bekännelsen och Luther

		Apg. 22:16	6
		Rom. 6:4	10
	sid.	Gal. 1:8	8
Nicaenum	16	Gal. 3:27	17
Augustana	1, 7	Ef. 5:25f	4
Apologin	3, 7	Ef. 5:26	6
Schmalk. art.	4, 7	Tit. 3:4-8	6
Lilla katekesen	9	Tit. 3:5	7
Stora katekesen	10 -12	Tit. 3:5-8	9
Taufbüchlein	12 -14	1 Petr. 1:23	6
Konkordieformeln	15 -18	1 Petr. 5:8	4
Nyheter om vederdöparna i Münster 2			

Bibelställen

Matt. 5-6	2
Matt. 18:6	8
Matt. 18:17	8
Matt. 28:18-20	3
Mark. 9:42	8
Mark. 10:13-16	8, 12f
Mark. 16:15f	6
Mark. 16:16	9
Luk. 14:13ff	9
Joh. 3:3-7	6
Joh. 3:5	6
Joh. 3:17f	6
Apg. 2:38	6
Apg. 8:20ff	8
Apg. 16:14f	7f

Personer

Augustinus av Hippo	4f
Johann Eck	3
Mäster Eckhard	2
Per Jonsson	1
Johan von Leiden	2
Martin Luther	1-18
Philipp Melanchton	3
Thomas Müntzer	1
Franz Pieper	6f
Johann Tauler	2
Axel Valen-Sendstad	5, 7f, 14-18
Johan von Warendorf	2